

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ХУДОЛЄЙ ЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК: 338.45:621:65.012.8(043.3)

**ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Запоріжжя – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Череп Алла Василівна,
Запорізький національний університет,
декан економічного факультету.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кузьмін Олег Євгенович,
Національний університет “Львівська
політехніка”, директор Навчально-наукового
інституту економіки і менеджменту;

кандидат економічних наук, доцент
Малюта Людмила Ярославівна,
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя, заступник
завідувача кафедри менеджменту
інноваційної діяльності та підприємництва.

Захист дисертації відбудеться “02” червня 2018 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.051.08 у Запорізькому національному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 69063, м. Запоріжжя, пр. Соборний, 74, корп. 5, ауд. 326.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Запорізького національного університету за адресою: 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66-а, корп. 2.

Автореферат розісланий “27” квітня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю.О. Швець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За складної економічної ситуації, яка склалася в Україні у сучасних умовах розвитку виникає багато загроз, ризиків та небезпек, які спонукають до породження низки фінансово-економічних проблем на промислових підприємствах та щоб їх вирішити, потрібно постійно удосконалювати існуючі і розробляти нові методи, форми та інструменти нейтралізації негативних впливів на фінансову сферу підприємства.

Фінансовий стан будь-якого суб'єкта господарювання залежить від того, наскільки якісно та вчасно вирішуються питання зі сфери фінансової та економічної безпеки цього суб'єкта. Питома вага цієї залежності відносно інших об'єктивних факторів позитивного фінансового стану на кожному суб'єкті господарювання має свій кількісний вимір, який також залежить від низки параметрів, але жоден суб'єкт господарювання не може здійснювати стабільну та рентабельну діяльність без урахування та вирішення питань безпеки. Тому питання з фінансово-економічної безпеки належать до першочергових і мають бути концептуально вирішені.

Для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування актуальним є формування ефективного організаційно-економічного механізму її управління, який повинен базуватись на теоретичному фундаменті управління фінансово-економічної безпеки підприємства. Також він передбачатиме розроблення відповідного інструментарію, що буде використовуватись для вирішення поставлених задач у процесі управління фінансово-економічною безпекою на підприємствах машинобудування.

Теоретичним і практичним аспектам управління фінансово-економічною безпекою підприємств присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема: Ареф'євої О.В., Бандурки О.М., Барановського О.І., Бланка І.О., Васильціва Т.Г., Вітлінського В.В., Гадзевича О.І., Єпіфанова А.О., Забродського В.А., Зборовської О.М., Іванюти Т.М., Ілляшенка С.М., Камлик М.І., Кендюхова О.В., Крилова Д.В., Кузенко Т.Б., Кузьміна О.Є., Литовченко О.Ю., Малюти Л.Я., Мостенської Т.Л., Нагорної І.І., Пластуна О.Л., Пойди-Носик Н.Н., Раздиної Є.В., Череп А.В., Шкарлет С.М., Шликова В.В.

Однак, існує низка невирішених питань, які пов'язані із інструментами забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, їх взаємозв'язком із управлінням фінансово-економічної безпеки, а також формуванням і реалізацією механізму її управління та комплексним оцінюванням.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з тематикою науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізького національного університету за темою “Становлення бізнес-інкубаторів на засадах інноваційного розвитку та забезпечення національної фінансово-економічної безпеки” (номер державної реєстрації 0117U000512). Особисто автором надано визначення поняття “інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства”, обґрунтовано методологічний підхід щодо оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад, методичних підходів та практичних

рекомендацій щодо інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування.

Відповідно до мети дослідження в роботі поставлено наступні завдання:

- встановити сутнісне наповнення та основні характеристики понять: “економічна безпека підприємства”, “фінансово-економічна безпека підприємства”, “інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства”;

- удосконалити систему функціонування фінансово-економічного моніторингу, як інструменту забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування;

- удосконалити принципи побудови та функціонування системи контролінгу, як одного з головних інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування;

- проаналізувати систему показників, яка включає коефіцієнти фінансової діагностики, що характеризують результативність діяльності підприємств машинобудування;

- розробити організаційно-економічний механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємств машинобудування;

- удосконалити алгоритм проектування системи фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування;

- проаналізувати критичні ризики та загрози, які можуть виникнути на досліджуваних підприємствах, а також розробити комплекс рекомендованих фінансових важелів та методів з нейтралізації впливу критичних загроз та ризиків забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємствах машинобудування;

- удосконалити послідовність та змістовне наповнення етапів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування;

- удосконалити методологічний підхід щодо оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування;

- запропонувати та реалізувати методіку прогнозування рівня фінансово-економічної безпеки для підприємств машинобудування.

Об'єктом дослідження є процес використання інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та науково-практичні аспекти щодо інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дисертаційної роботи виступають наукові розробки, викладені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених з фінансово-економічної безпеки підприємства, фінансів підприємства, фінансово-економічного аналізу. Для досягнення визначеної мети дослідження було застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів: *системного аналізу та синтезу* – для з'ясування сутності понять “економічна безпека підприємства”, “фінансово-економічна безпека підприємства”, “інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства” (підрозділи 1.1, 1.2); *методи систематизації та порівняння* – для дослідження та узагальнення методичних підходів щодо оцінки фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування

(підрозділ 1.3); *статистичний метод обробки даних, метод групування* – для оцінки стану вітчизняних промислових підприємств та підприємств машинобудування (підрозділ 2.1); *експертних оцінок, метод порівняння, системного аналізу, коефіцієнтний метод* – для формування системи показників для оцінки фінансово-економічної безпеки підприємства та оцінювання її рівня на підприємствах машинобудування (підрозділи 2.2, 2.3); *рейтинговий метод, метод порівняння та логічного узагальнення* – для розробки і удосконалення методологічних підходів щодо оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування та узагальнення результатів проведеного дослідження (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3); *метод моделювання, інтегральної оцінки* – для прогнозування рівня фінансово-економічної безпеки підприємства на майбутні періоди та при розробці методологічних підходів щодо оцінки рівня фінансово-економічної безпеки (підрозділ 3.3); *логічного узагальнення* – для теоретичного узагальнення та формування висновків за результатами проведеного дослідження (усі розділи роботи).

Інформаційним підґрунтям дисертаційного дослідження стали закони України, нормативно-правові акти, статистичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, звітність та первинна документація підприємств України, річна бухгалтерська й оперативна звітність підприємств машинобудування, фахові видання, матеріали науково-практичних конференцій та інтернет-видань, результати власних напрацювань і спостережень. Економічні розрахунки виконані із застосуванням сучасних методик і комп'ютерних технологій обробки статистичних матеріалів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні теоретичних основ та удосконаленні методичних підходів щодо інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування.

У процесі дослідження одержано такі найсуттєвіші результати:

вперше:

– розроблено організаційно-економічний механізм управління фінансово-економічною безпекою, який базується на проектуванні системи фінансово-економічної безпеки та її оцінці, а також включає інструменти, важелі, методи, принципи, функції та завдання з її управління, послідовність етапів забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємствах машинобудування, що дає змогу застосувати системний підхід до її управління, мінімізувати вплив виникаючих загроз та ризиків на діяльність підприємства та підвищити ефективність його фінансово-господарської діяльності;

удосконалено:

– систему функціонування фінансово-економічного моніторингу, яка, на відміну від існуючих, враховує галузь підприємства, де здійснюється фінансово-економічний моніторинг, що дасть змогу визначити причини відхилень і розробити пропозиції щодо корегування окремих напрямків діяльності з метою її нормалізації та підвищення фінансово-економічної безпеки підприємства;

– принципи побудови та функціонування системи контролінгу, як одного з головних інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування, які, на відміну від існуючих, враховують взаємозв'язки між ключовими управлінськими процесами підприємства, що дозволяє розширити

сутнісне розуміння контролінгу, ідентифікувати його значущість в діяльності підприємства;

- алгоритм проектування системи фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування, який включає предмет, завдання, параметри та результати проектування, які пов'язані з вихідною документацією роботи проекту, що, на відміну від існуючих, дозволяє сформулювати ефективний механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки та забезпечити постійний розвиток і зростання ринкової вартості підприємства;

- послідовність та змістовне наповнення етапів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, які, на відміну від існуючих, забезпечують захищеність фінансових інтересів підприємства шляхом своєчасного виявлення загроз та ризиків діяльності підприємства, що дозволяє здійснити оцінку рівня фінансово-економічної безпеки та розробити і реалізувати заходи щодо його підвищення;

- методологічний підхід щодо оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування, який, на відміну від існуючих, базується на органічному поєднанні та комплексному врахуванні кількісних параметрів і якісних характеристик та відображає специфіку діяльності підприємства, що посилює достовірність та інформативність результатів аналізу;

- методику прогнозування рівня фінансово-економічної безпеки для підприємств машинобудування, яка, на відміну від існуючих, ґрунтується на детальному аналізі економіко-математичних моделей, що дозволяє забезпечити розробку найбільш достовірних прогнозів рівня фінансово-економічної безпеки на підприємствах машинобудування;

дістали подальшого розвитку:

- сутнісне наповнення понять “економічна безпека підприємства”, яке запропоновано розглядати як здатність підприємства стабільно та ефективно здійснювати свою діяльність шляхом усунення зовнішніх та внутрішніх загроз або досягнення мінімального негативного впливу цих загроз на діяльність та економічний результат; “фінансово-економічна безпека підприємства”, яку доцільно розглядати як постійне забезпечення на підприємстві підвищення значень фінансово-економічних показників, ефективного управління діяльністю, шляхом створення необхідних передумов захисту підприємства від негативного впливу ризиків; “інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства” – це сукупність економічних заходів, які направлені на оцінку фінансово-економічної безпеки та сприятимуть мінімізації впливу фінансових ризиків на діяльність підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та ефективності фінансово-господарської діяльності, що дозволяє більш змістовно розкрити сутність цих понять;

- аналіз критичних ризиків та загроз, які можуть виникнути на досліджуваних підприємствах, а також розроблення комплексу рекомендованих фінансових важелів та методів з нейтралізації впливу критичних загроз та ризиків забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємствах, що комплексно впливає на підвищення її рівня та дає змогу найбільш повно охопити спектр ризикованих фінансових ситуацій, а також небезпек і загроз, що можуть знизити рівень фінансово-економічної безпеки підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних науково-методичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування. Основні результати дослідження знайшли практичне використання у діяльності ПрАТ “Бердянські жнивварки” (довідка № 258 від 18.09.2017 р.), ТОВ “НВП Енергомаш” (довідка № 1/бух/127 від 20.09.2017 р.), ТОВ “НВП “Імпульс” (довідка № 11/15/07 від 15.11.2017 р.), ПрАТ “Запоріжтрансформатор” (довідка № 1/11-1749/1 від 27.11.2017 р.).

Теоретичні положення, що становлять наукову новизну дисертаційної роботи, використовуються у навчальному процесі економічного факультету Запорізького національного університету при викладанні дисциплін “Фінансово-економічна безпека”, “Фінансовий менеджмент”, “Управління фінансовою санацією та банкрутством підприємства” (довідка № 01-14/156 від 12.10.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до розв’язання актуального наукового завдання щодо інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування. Всі основні наукові положення, висновки та рекомендації, які винесено на захист, одержано автором самостійно. З наукових робіт, виданих у співавторстві, внесені виключно матеріали, які є результатом особистої роботи здобувача. Власний науковий внесок дисертанта у наукові роботи, опубліковані у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Наукові положення основних результатів дослідження та їх практичне застосування обговорювалися та одержали схвалення на міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях: II Міжнародній науково-практичній конференції “Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни” (м. Макіївка, 25-26 січня 2012 р.); IX Міжнародній конференції студентів і молодих вчених “Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави” (м. Запоріжжя, 16-17 квітня 2015 р.); X Міжнародній конференції студентів і молодих вчених “Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави” (м. Запоріжжя, 14-15 квітня 2016 р.); Всеукраїнській науковій конференції (присвяченій 25-річчю Незалежності України) “Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах” (м. Дніпропетровськ, 29-30 квітня 2016 р.); XI Міжнародній науково-практичній конференції “Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях” (м. Запоріжжя, 20-21 жовтня 2016 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції “Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку” (м. Чернігів, 30 листопада 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні питання права, економіки та управління” (м. Київ, 10-11 лютого 2017 р.); XI Міжнародній науково-практичній конференції “Управління соціально-економічним розвитком держави та регіонів” (м. Запоріжжя, 13-14 квітня 2017 р.); XII Міжнародній науково-практичній конференції “Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях” (м. Запоріжжя, 12-13 жовтня 2017 р.); III Міжнародній

науково-практичній інтернет-конференції “Маркетинг і менеджмент в системі національних і світових економічних інтересів” (м. Кривий Ріг, 19 січня 2018 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційної роботи опубліковано у 18 наукових працях, з них: 7 статей у наукових фахових виданнях України (із них 3 статті у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз), 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, 10 тез доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій 5,77 друк. арк. (особисто автору належить 4,93 друк. арк.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 249 найменувань, 6 додатків. Загальний обсяг роботи становить 256 сторінок, з них 186 сторінок займає основний текст. Робота містить 39 рисунків та 45 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано її мету та завдання, визначено об’єкт і предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію та публікації.

У першому розділі – **“Теоретико-методичні основи використання інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства”** – узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності поняття “економічна безпека підприємства”; надано визначення таким економічним категоріям, як “фінансово-економічна безпека підприємства”, “інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства”; удосконалено систему функціонування фінансово-економічного моніторингу, як інструменту забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування; удосконалено принципи побудови та функціонування системи контролінгу.

З метою систематизації та структурування існуючих дефініцій було проведено поглиблений узагальнюючий аналіз теоретичних підходів понять “економічна безпека підприємства” та “фінансово-економічна безпека підприємства”.

Узагальнення та аналіз існуючих підходів щодо визначення сутності понять “економічна безпека підприємства”, “фінансово-економічна безпека підприємства”, та “інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства” дало можливість зробити висновок, що у науковій економічній літературі немає єдиного загальноновизнаного трактування цим категоріям.

Базуючись на ключових характеристиках економічної безпеки та фінансово-економічної безпеки, враховуючи визначення, що розроблені різними науковцями, було запропоновано власне трактування сутності цих понять. Отже, економічна безпека підприємства – це здатність підприємства стабільно та ефективно здійснювати свою діяльність шляхом усунення зовнішніх та внутрішніх загроз або досягнення мінімального негативного впливу цих загроз на діяльність та економічний результат. Фінансово-економічна безпека підприємства – це постійне забезпечення на підприємстві підвищення значень фінансово-економічних показників, ефективного

управління діяльністю, шляхом створення необхідних передумов захисту підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз.

“Інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства” – це сукупність економічних заходів, які направлені на оцінку фінансово-економічної безпеки та сприятимуть мінімізації впливу фінансових ризиків на діяльність підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та ефективності фінансово-господарської діяльності.

Було проаналізовано науково-економічні джерела, які стосуються інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства та запропоновано наступні інструменти: аналіз конкурентоспроможності підприємств машинобудування; фінансово-економічний моніторинг; розробка організаційно-економічного механізму; фінансова діагностика підприємства; фінансовий контролінг; фінансовий менеджмент; фінансовий аналіз.

Розроблено систему функціонування фінансово-економічного моніторингу, як інструменту забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Система функціонування фінансово-економічного моніторингу
Примітка: розроблено автором

Аналіз існуючого інструментарію оцінювання фінансово-економічної безпеки дав можливість виділити такі напрями його застосування в системі управління підприємством: аналіз абсолютних показників (метод діагностування фінансової кризи); аналіз відносних показників (через

розрахунок інтегрального показника фінансово-економічної безпеки); метод комплексного оцінювання динаміки стану загроз фінансово-економічній безпеці підприємства. Кожне підприємство має самостійно обирати інструментарій оцінки фінансово-економічної безпеки, враховуючи специфіку своєї господарської діяльності.

У другому розділі – **“Оцінка використання інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування”** – проаналізовано стан підприємств машинобудування Запорізької області; здійснено фінансову діагностику, як інструменту забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування; визначено рівень фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування, як інструмент її забезпечення.

На основі проведеного аналізу оцінено рівень фінансово-економічної безпеки досліджуваних підприємств. Результати факторного аналізу валового прибутку по підприємствам машинобудування Запорізької області наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати розрахунку факторного аналізу валового прибутку підприємств машинобудування Запорізької області за 2013-2016 рр., тис. грн.

Показники	Рік			
	2013	2014	2015	2016
1	2	3	4	5
ПАТ “Запорізький завод важкого кранобудування”				
Вплив зміни обсягу реалізації, тис. грн.	6 695,81	-15 680,82	8 790,04	62 241,76
Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції, тис. грн.	923,56	4 017,09	11 351,75	-10 068,52
Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції, тис. грн.	4 452,42	21 223,86	26 193,72	-13 734,28
Загальна зміна валового прибутку, тис. грн.	12 071,79	9 560,13	46 335,47	38 438,96
ПрАТ “Запоріжтрансформатор”				
Вплив зміни обсягу реалізації, тис. грн.	-395 492,25	-447 422,40	-43 456,30	112 524,55
Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції, тис. грн.	-97 519,33	-16 465,52	-43 456,30	187 786,70
Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції, тис. грн.	-163 050,60	-27 302,04	-87 623,04	611 584,22
Загальна зміна валового прибутку, тис. грн.	-656 062,18	-491 189,96	-174 535,64	911 895,47
ПрАТ “Бердянські жнивварки”				
Вплив зміни обсягу реалізації, тис. грн.	-565,39	10320,92	37972,82	107890,7
Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції, тис. грн.	752,68	3716,55	-6131,47	-19930,5
Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції, тис. грн.	1903,71	7653,54	-8637,35	-35081,2
Загальна зміна валового прибутку, тис. грн.	2091,00	21691,00	23204,00	52879,00

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
ТОВ “НВП Енергомаш”				
Вплив зміни обсягу реалізації, тис. грн.	-981,22	1007,14	-572,40	911,21
Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції, тис. грн.	393,15	-391,07	61,06	-226,21
Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції, тис. грн.	781,07	-491,16	128,78	-301,20
Загальна зміна валового прибутку, тис. грн.	192,99	124,91	-382,56	383,81

Примітка: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємств

Із факторного аналізу, проведеного на досліджуваних підприємствах можна побачити, що на ПАТ “Запорізький завод важкого кранобудування” у 2014 р. відбулося зменшення валового прибутку за рахунок зменшення обсягу реалізації на 15 680,82 грн., а у 2016 р. за рахунок зменшення структури й асортименту реалізованої продукції на 10 068,52 грн. та зниження впливу рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції на 13 734,28 грн. (табл. 1). На ПрАТ “Запоріжтрансформатор” зменшення валового прибутку відбувалося протягом 2013-2015 рр. У 2013 р. цей показник зменшився на 656,10 тис. грн, у 2014 р. відбулося зменшення валового прибутку на 491 189,96 грн, а у 2015 р. – на 174,54 тис. грн. На ПрАТ “Бердянські жниварки” у 2014 р. відбувається підвищення валового прибутку в 9,37 рази порівняно із попереднім роком за рахунок збільшення обсягу реалізації, структури й асортименту реалізованої продукції. У 2015-2016 рр. відбувалося зменшення структури й асортименту реалізованої продукції та рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції, але падіння цих двох факторів не вплинуло на зменшення валового прибутку та його підвищення відбулося за рахунок збільшення чистого доходу, який становив 52,80 тис.грн. Провівши факторний аналіз на ТОВ “НВП Енергомаш”, можна побачити зменшення валового прибутку у 2013-2015 рр. У 2013 р. та 2015 р. таке зменшення відбувалося за рахунок зниження чистого доходу, у 2014 р. – за рахунок зміни структури й асортименту реалізованої продукції та рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції. У 2016 р. ці два фактори також мали негативний вплив на валовий прибуток, але за рахунок збільшення чистого доходу до 911,21 тис. грн. відбулося зростання аналізованого показника.

Використано та проаналізовано систему показників, яка включає коефіцієнти фінансової діагностики, що характеризують результативність діяльності підприємств. На їх основі було визначено оцінку фінансово-економічної безпеки досліджуваних підприємств та встановлено рівень фінансово-економічної безпеки (рис. 2).

Із рис. 2 можемо побачити, що найскладніша ситуація склалася на ПАТ “Запорізький завод важкого кранобудування”: у 2014 р. рівень фінансово-економічної безпеки на цьому підприємстві був не тільки незадовільний, а ще й від’ємний та досяг значення (-9,64).

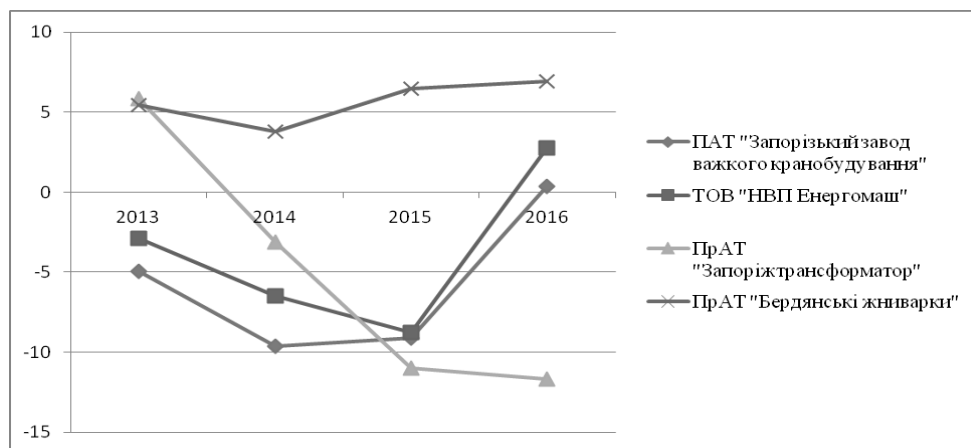

Рис. 2. Рівень фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування Запорізької області за 2013-2016 рр.

Примітка: побудовано автором

У 2015 р. аналогічна ситуація спостерігається на підприємствах ТОВ "НВП Енергомаш" та ПрАТ "Запоріжтрансформатор": рівень фінансово-економічної безпеки становив відповідно (-8,78) та (-11,20). Падіння рівня фінансово-економічної безпеки відбулося через наявність у власному капіталі підприємств непокритих збитків. У 2016 р. на ТОВ "НВП Енергомаш" ситуація покращилась та інтегральний показник зріс до 2,78, що характеризується високим рівнем прибутковості та оборотності активів при низькому рівні платоспроможності та фінансової стійкості, а на ПрАТ "Запоріжтрансформатор" ситуація так і не покращилась та рівень фінансово-економічної безпеки залишився в тому ж діапазоні.

Підприємство ПрАТ "Бердянські жниварки" протягом 2013-2016 рр. мало позитивні результати щодо рівня фінансово-економічної безпеки. Лише у 2014 р. даний показник знаходився в діапазоні 2,11-3,89, а рівень фінансово-економічної безпеки був нестабільний, що може вказувати на високий рівень прибутковості та оборотності активів при низькому рівні фінансової стійкості та платоспроможності, що є свідченням доцільності удосконалення інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування.

У третьому розділі – **"Удосконалення інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування"** – розроблено організаційно-економічний механізм управління фінансово-економічною безпекою; запропоновано алгоритм проектування системи фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування; проведено аналіз критичних ризиків та загроз, які можуть виникнути на досліджуваних підприємствах, а також розроблено комплекс рекомендованих фінансових важелів та методів з нейтралізації впливу критичних загроз та ризиків забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємствах; удосконалено послідовність та змістовне наповнення етапів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства; удосконалено методологічний підхід щодо оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування; удосконалено методіку прогнозування рівня фінансово-економічної безпеки для підприємств машинобудування.

Для створення ефективного середовища функціонування, стабілізації економічної ситуації, підвищення фінансово-економічної безпеки на підприємствах машинобудування, нами розроблено організаційно-економічний механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства (рис. 3).

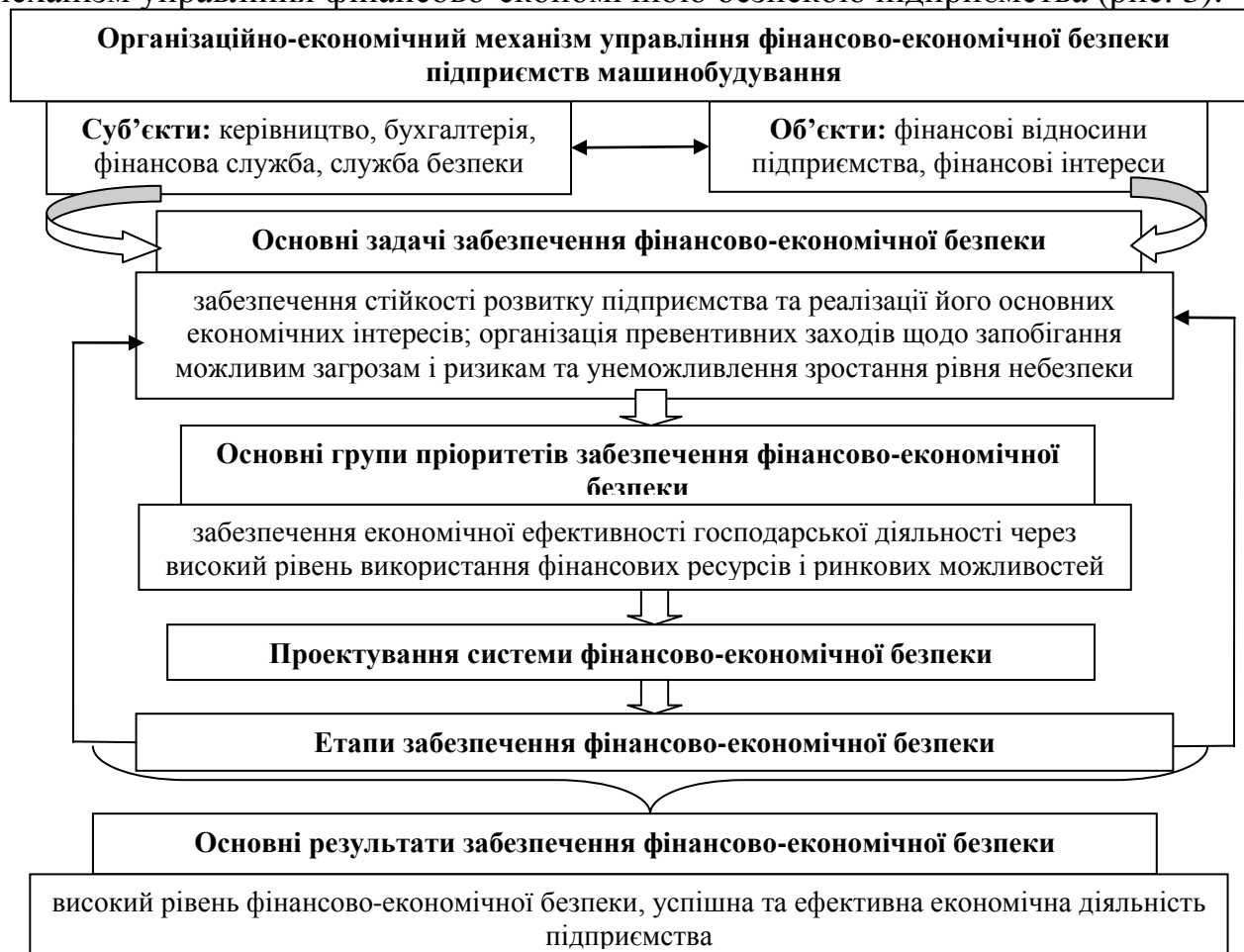

Рис. 3. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства
Примітка: розроблено автором

Було встановлено, що використана у другому розділі методика оцінки фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування має деякі недоліки. Не для всіх показників встановлені нормативні значення у числовому вираженні (рентабельність, ділова активність), а вони неодмінно були потрібні для розрахунку комплексного показника, тому знадобилось багато часу, щоб визначити такі нормативи. Нами проаналізовано діяльність 20 підприємств машинобудування Запорізької області у 2012-2016 рр., за показниками рентабельності та ділової активності. Встановлювалось середнє значення коефіцієнта, яке і слугувало нормативним для розрахунку. Встановлено, що такий спосіб для підприємства забере дуже багато часу. Шкала оцінювання інтегрального показника є не адаптованою до підприємств машинобудування. У використаній методиці було представлено набір лише комплексних показників фінансово-економічної безпеки, без врахування значимості кожного показника. Комплексні показники, які наведено у використаній методиці не досить глибоко описують стан фінансово-економічної безпеки.

Тому, було вирішено удосконалити існуючу методику, надавши кожному з показників відповідної значимості та за результатами проведеного

експертного опитування досліджуваних підприємств, запропоновано видалити із інтегрального показника комплексний показник майнового стану, так як, на думку експертів, він не глибоко розкриває сутність фінансово-економічної безпеки порівняно із запропонованими в анкетуванні показниками інвестиційної привабливості та інноваційного розвитку.

Запропоновано розраховувати загальний інтегральний показник фінансово-економічної безпеки за формулою 1:

$$I_{\Phi Б} = 0,258I_{\Phi С} + 0,178I_{\Pi\Pi} + 0,136I_{\Delta А} + 0,164I_{Р} + 0,145I_{\Pi\Pi} + 0,119I_{Р} \quad (1)$$

де $I_{\Phi Б}$ – загальний інтегральний показник фінансово-економічної безпеки;

$I_{\Phi С}$ – груповий інтегральний показник фінансової стійкості;

$I_{\Pi\Pi}$ – груповий інтегральний показник платоспроможності;

$I_{\Delta А}$ – груповий інтегральний показник ділової активності;

$I_{Р}$ – груповий інтегральний показник рентабельності;

$I_{\Pi\Pi}$ – груповий інтегральний показник інвестиційної привабливості;

$I_{Р}$ – груповий інтегральний показник інноваційного розвитку.

На основі розрахованих коефіцієнтів та групових інтегральних показників було розраховано загальний інтегральний показник підприємств машинобудування Запорізької області за період з 2012-2016 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Інтегральні показники фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування Запорізької області за 2012-2016 рр.

№ п/п	Підприємство	Період				
		2012	2013	2014	2015	2016
1	ПрАТ “Запоріжтрансформатор”	0,381	0,383	0,374	0,374	0,369
		“ВП”	“ВП”	“ВП”	“ВП”	“З”
2	ПАТ “Запорізький завод важкого кранобудування”	0,372	0,374	0,374	0,374	0,378
		“ВП”	“ВП”	“ВП”	“ВП”	“ВП”
3	ПрАТ “Бердянські жниварки”	0,380	0,379	0,381	0,382	0,384
		“ВП”	“ВП”	“ВП”	“ВП”	“ВП”
4	ТОВ “НВП Енергомаш”	0,310	0,325	0,323	0,372	0,387
		“З”	“З”	“З”	“З”	“ВП”

Примітка: розраховано автором

Виходячи з даних, наведених в табл. 2, можна зробити висновок, що рівень фінансово-економічної безпеки майже у всіх досліджуваних періодах характеризувався як впевнений, тобто показники мали оптимальні значення. Проте, потрібно відмітити, що ТОВ “НВП Енергомаш” досягло впевненого рівня фінансово-економічної безпеки лише у 2016 р. за рахунок підвищення значень показників платоспроможності, ділової активності та інвестиційної привабливості. ПрАТ “Запоріжтрансформатор”, навпаки, до 2016 р. мало впевнений рівень фінансово-економічної безпеки, потім ситуація змінилась і він став задовільним, через зниження показників рентабельності та інвестиційної привабливості.

Було спрогнозовано інтегральний показник фінансово-економічної безпеки для чотирьох досліджуваних підприємств на наступний період. За даними 2012-2016 рр. побудовано ряд трендових моделей, а саме лінійну, параболічну, степеневу, експоненційну та логарифмічну. Усі побудовані моделі є якісними (адже коефіцієнт детермінації $R^2 \geq 0,70$) та статистично значущими (адже $F_{розр} > F_{крит}$) з рівнем імовірності 95%.

Порівнюючи отримані прогностичні значення з оперативними даними інтегрального показника фінансово-економічної безпеки та оцінивши точність прогнозів було обрано найдостовірнішу модель для побудови прогнозу на наступний рік для кожного підприємства (табл. 3).

Отже, за результатами прогнозування рівня інтегрального показника для досліджуваних підприємств можна зробити наступні висновки:

- для ПрАТ “Запоріжтрансформатор” рівень фінансово-економічної безпеки знизиться на 0,92%;
- для ПАТ “Запорізький завод важкого кранобудування” рівень фінансово-економічної безпеки знизиться на 0,49%;
- для ПрАТ “Бердянські жнивarki” рівень фінансово-економічної безпеки знизиться на 0,20%;
- для ТОВ “НВП Енергомаш” рівень фінансово-економічної безпеки знизиться на 1,17%.

Таблиця 3

Прогнозування інтегрального показника за обраними математичними моделями

Досліджуване підприємство	Математична модель	Фактичне значення на 2016 р.	Прогнозне значення на 2017 р.
ПрАТ “Запоріжтрансформатор”	$y = 0,3862e^{-0,009x}$ $R^2 = 0,8567$	0,3693	0,3659
ПАТ “Запорізький завод важкого кранобудування”	$y = 0,3724x^{0,0069}$ $R^2 = 0,6961 \approx 0,7$	0,3783	0,3764
ПрАТ “Бердянські жнивarki”	$y = 0,0024\ln(x) + 0,379$ $R^2 = 0,6957 \approx 0,7$	0,3841	0,3833
ТОВ “НВП Енергомаш”	$y = 0,0463\ln(x) + 0,2996$ $R^2 = 0,7575$	0,3871	0,3826

Примітка: розраховано автором

З отриманих результатів прогнозується зниження рівня інтегрального показника фінансово-економічної безпеки для усіх досліджуваних підприємств. Дана тенденція свідчить про недосконалість управлінських рішень стосовно функціонування та стійкого розвитку даних підприємств. Рівень фінансово-економічної безпеки є досить низьким, а його зниження, хоч і незначне, підвищує загрозу фінансово-економічній безпеці як підприємства, так і держави в цілому.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено вирішення актуальної наукової задачі – вдосконалення теоретичної та методичної бази інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування. Отримані такі наукові результати, сформульовані висновки та розроблені рекомендації:

1. На сьогоднішній день існують різні науково-теоретичні підходи щодо визначення економічної сутності понять “економічна безпека”, “фінансово-

економічна безпека”, а трактування такої економічної категорії як “інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства” в науковій літературі не знайдено. Тому, вперше, було надано визначення поняття “інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства”, що визначено як сукупність економічних заходів, які направлені на оцінку фінансово-економічної безпеки та сприятимуть мінімізації впливу фінансових ризиків на діяльність підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та ефективності фінансово-господарської діяльності.

2. В процесі розгляду такого інструменту забезпечення фінансово-економічної безпеки, як фінансово-економічний моніторинг, було встановлено, що структура моніторингу, його способи та методи нерозривно пов'язані з галуззю в якій він використовується. Тому було удосконалено систему функціонування фінансово-економічного моніторингу з врахуванням галузі в якій він буде використовуватись, що допоможе підприємствам машинобудування підвищити рівень фінансово-економічної безпеки та визначати чому саме мають місце відхилення у їх фінансово-господарській діяльності.

3. З метою ідентифікації значущості контролінгу, як одного з інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки, в діяльності підприємства було удосконалено принципи побудови та функціонування системи контролінгу, що дає можливість підприємствам ширше використовувати його в своїй діяльності.

4. Досліджено стан вітчизняних підприємств машинобудування та на основі проаналізованих коефіцієнтів фінансової діагностики за 2012-2016 рр. встановлено, що далеко не всі показники на досліджуваних підприємствах відповідають нормативним значенням. Особливо це стосується показників рентабельності та фінансової стійкості, які, на деяких підприємствах, взагалі мали від'ємні значення. На деяких підприємствах через низьку платоспроможність та наявність у власному капіталі непокритих збитків стан фінансово-економічної безпеки характеризувався як незадовільний.

5. Для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств машинобудування та мінімізації впливу фінансових ризиків на їх діяльність, було розроблено організаційно-економічний механізм та встановлено його зв'язки з інструментами, важелями, методами, принципами, функціями та завданнями забезпечення фінансово-економічної безпеки, які мають безпосередній вплив на основні групи пріоритетів та результатів її забезпечення.

6. З метою забезпечення постійного розвитку і зростання ринкової вартості підприємства, формування ефективного механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки було удосконалено алгоритм проектування системи фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування, без якого не можливо сформувавши ефективний механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємстві.

7. Після проведеного аналізу існуючих критичних ризиків та загроз, було розроблено комплекс рекомендованих фінансових важелів та методів з їх нейтралізації, що дасть змогу підприємствам машинобудування якщо не нівелювати, то принаймні, мінімізувати вплив виникаючих на підприємстві небезпек на рівень фінансово-економічної безпеки.

8. З метою розробки заходів щодо підвищення фінансово-економічної безпеки на підприємствах машинобудування було удосконалено змістове наповнення та обґрунтування етапів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, що дозволило провести на досліджуваних підприємствах ефективну оцінку рівня їх фінансово-економічної безпеки.

9. Удосконалено методологічний підхід щодо оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування в процесі реалізації якого, шляхом встановлення узагальнюючих показників, за допомогою адитивної згортки проведено розрахунок вагових коефіцієнтів за правилом Фішберна та групових інтегральних показників з використанням узагальненої функції бажаності Харрінгтона, що дозволяє поставити у відповідність показники встановленим нормативним значенням, шляхом моделювання вербального значення бажаності фінансово-економічної безпеки для кожного об'єкта дослідження. Даний удосконалений методологічний підхід надає можливість його використання в конкретних умовах і враховує специфіку роботи аналізованого підприємства, особливості економіки регіону, що вигідно відрізняє його від розроблених раніше аналогічних підходів.

10. Запропоновано та реалізовано методика прогнозування рівня фінансово-економічної безпеки для підприємств машинобудування. Сформована методика прогнозування забезпечує розробку найбільш достовірних прогнозів шляхом детального аналізу економіко-математичних моделей. Апробацію даної методики прогнозування здійснено на підприємствах машинобудування Запорізької області.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1.1. Публікації у наукових фахових виданнях України:

1. Худолей, Л.В. та Череп, А.В., 2015. Особливості оцінки фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, 3 (27), с. 33–40 (0,58 друк. арк., особистий внесок автора: 0,30 друк. арк., проведено оцінку рівня фінансово-економічної безпеки на підприємствах машинобудування).

2. Худолей, Л.В., 2016. Основні принципи та місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки підприємства. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, 1 (29), с. 161–167 (0,56 друк. арк.).

3. Худолей, Л.В., 2017. Аналіз фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, 1 (33), с. 166–173 (0,58 друк. арк.).

4. Худолей, Л.В., 2017. Аналіз стану машинобудівної галузі України: проблеми та перспективи розвитку. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*, 4 (36), с. 122–132 (0,55 друк. арк.).

1.2. Праці у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які внесені до міжнародних наукометричних баз даних:

5. Khudoliei, L.V., 2018. Assessment of the level of financial security of machine-building enterprises of Zaporizhzhia region with the help of integral-rating method. *EUREKA: Social and Humanities*, 1, pp. 38–45 (0,65 друк. арк.).

6. *Худолей, Л.В., 2016. Теоретичні аспекти щодо сутності поняття економічної безпеки підприємства. *Інноваційна економіка: науковий виробничий журнал*, 1-2 (61), с. 252–257 (0,74 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща)**).

7. *Худолей, Л.В., 2017. Розроблення механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування. *Вісник Одеського національного університету: науковий журнал. Серія: Економіка*, Вип. 12 (65), Т. 22, с. 174–179 (0,37 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща)**).

8. *Худолей, Л.В та Череп, А.В., 2017. Удосконалення методологічних підходів щодо оцінки забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: збірник наукових праць*, Вип. 34, с. 164–172 (0,65 друк. арк., особистий внесок автора: 0,35 друк. арк., удосконалено методичний підхід до оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки на підприємствах машинобудування) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Scientific Indexing Services (США), Cosmos Foundation (Німеччина), Scientific & Scholarly Journals iiiFactor (Лондон, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії)**).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Худолей, Л.В та Череп, А.В., 2012. Проблеми та шляхи забезпечення фінансово-економічної безпеки України. В: В.І. Веретенников, ред., *Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни: II Міжнародна науково-практична конференція*. Макіївка, Україна, 25–26 Січень 2012. Макіївка: МЕРІ (0,10 друк. арк., особистий внесок автора: 0,06 друк. арк., обґрунтовано шляхи забезпечення фінансово-економічної безпеки).

10. Худолей, Л.В. та Череп, А.В., 2015. Механізм забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств. В: А.В. Череп, ред., *Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави: IX Міжнародна конференція студентів і молодих вчених*. Запоріжжя, Україна, 16–17 Квітень 2015. Запоріжжя: ЗНУ (0,10 друк. арк., особистий внесок автора: 0,06 друк. арк., розкрито мету та завдання механізму управління фінансової безпеки).

11. Худолей, Л.В., 2016. Фінансова безпека підприємства, як найважливіша його функціональна ланка. В: А.В. Череп, ред., *Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави: X Міжнародна конференція студентів і молодих вчених*. Запоріжжя, Україна, 14–15 Квітень 2016. Запоріжжя: ЗНУ (0,10 друк. арк.).

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

12. Худолей, Л.В., 2016. Контролінг як інструмент забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування. В: Ю.В. Висоцький, ред., *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах: Всеукраїнська наукова конференція (присвячена 25-річчю Незалежності України)*. Дніпропетровськ, Україна, 29–30 Квітень 2016. Дніпропетровськ: Роял Принт (0,10 друк. арк.).

13. Худолей, Л.В., 2016. Основні сутнісні характеристики фінансової безпеки підприємства. В: А.В. Череп, ред., *Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях: XI Міжнародна науково-практична конференція*. Запоріжжя, Україна, 20–21 Жовтень 2016. Запоріжжя: ЗНУ (0,10 друк. арк.).

14. Худолей, Л.В та Череп, А.В., 2016. Оцінка розвитку підприємств машинобудування на засадах концепції загальнодержавної цільової програми. В: Чернігівський національний технологічний університет, *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: II Міжнародна науково-практична конференція*. Чернігів, Україна, 30 Листопад 2016. Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет (0,10 друк. арк., особистий внесок автора: 0,05 друк. арк., проаналізовано показники динаміки обсягу реалізованої продукції підприємств машинобудування України).

15. Худолей, Л.В. та Череп, А.В., 2017. Принципи побудови та функціонування системи контролінгу. В: ГО “Інститут інноваційної освіти”, Науково-учбовий центр прикладної інформатики НАН України, *Актуальні питання права, економіки та управління: Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 10–11 Лютий 2017. Київ: ГО “Інститут інноваційної освіти” (0,19 друк. арк., особистий внесок автора: 0,06 друк. арк., доповнено принципи системи контролінгу).

16. Худолей, Л.В., 2017. Фінансова діагностика, як інструмент забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування. В: А.В. Череп, ред., *Управління соціально-економічним розвитком держави та регіонів: XI Міжнародна науково-практична конференція*. Запоріжжя, Україна, 13–14 Квітень 2017. Запоріжжя: ЗНУ (0,10 друк. арк.).

17. Худолей, Л.В., 2017. Проектування системи економічної безпеки підприємств машинобудування. В: А.В. Череп, ред., *Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях: XII Міжнародна науково-практична конференція*. Запоріжжя, Україна, 12–13 Жовтень 2017. Запоріжжя: ЗНУ (0,10 друк. арк.).

18. Худолей, Л.В., 2018. Аналіз показників інвестиційної привабливості підприємств машинобудування Запорізької області [online] Доступно: <<http://www.donnuet.edu.ua/index.php/nauka/oholoshennia/1249-zbirnyk-tez-zamaterialamy-konferentsii-marketynh-i-menedzhment-v-systemi-natsionalnykh-i-svitovykh-ekonomichnykh-interesiv/file>>. В: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, *Маркетинг і менеджмент в системі національних і світових економічних інтересів: III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. Кривий Ріг, Україна, 19 Січень 2018. Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського (0,10 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Худолей Л.В. Інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Запорізький національний університет Міністерства освіти і науки України, Запоріжжя, 2018.

Дисертаційна робота присвячена обґрунтуванню теоретичних засад, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування.

Розроблено організаційно-економічний механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємств машинобудування. Удосконалено систему функціонування фінансово-економічного моніторингу та принципи побудови та функціонування системи контролінгу, як інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування.

Сформовано алгоритм проектування системи фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування. Удосконалено змістовне наповнення та обґрунтування етапів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства; методологічний підхід щодо оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств машинобудування; методику прогнозування рівня фінансово-економічної безпеки для підприємств машинобудування.

Надано визначення сутності понять “економічна безпека підприємства”, “фінансово-економічна безпека підприємства” та “інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства”. Проаналізовано критичні ризики та загрози, які можуть виникнути на досліджуваних підприємствах, а також розроблено комплекс рекомендованих фінансових важелів та методів з нейтралізації впливу критичних загроз та ризиків забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємствах.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, інструменти забезпечення, загрози, ризики, контролінг, моніторинг, прибуток, фінансовий стан.

АННОТАЦИЯ

Худолей Л.В. Инструменты обеспечения финансово-экономической безопасности предприятий машиностроения. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Запорожский национальный университет Министерства образования и науки Украины, Запорожье, 2018.

Диссертационная работа посвящена совершенствованию теоретико-методических подходов и разработке практических рекомендаций по использованию инструментов обеспечения финансово-экономической безопасности предприятий машиностроения.

Разработан организационно-экономический механизм управления финансово-экономической безопасностью предприятий машиностроения. Усовершенствована система функционирования финансово-экономического мониторинга и принципы построения и функционирования системы

контроллинга, как инструментов обеспечения финансово-экономической безопасности предприятий машиностроения.

Сформирован алгоритм проектирования системы финансово-экономической безопасности предприятий машиностроения. Усовершенствовано содержательное наполнение и обоснование этапов обеспечения финансово-экономической безопасностью предприятия; методологический подход к оценке уровня финансово-экономической безопасности предприятий машиностроения; методику прогнозирования уровня финансово-экономической безопасности для предприятий машиностроения.

Дано определение сущности понятий “экономическая безопасность предприятия”, “финансово-экономическая безопасность предприятия” и “инструменты обеспечения финансово-экономической безопасности предприятия”. Проанализированы критические риски и угрозы, которые могут возникнуть на исследуемых предприятиях, а также разработан комплекс рекомендованных финансовых рычагов и методов по нейтрализации влияния критических угроз и рисков обеспечения финансово-экономической безопасности на предприятиях.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, инструменты обеспечения, угрозы, риски, контроллинг, мониторинг, прибыль, финансовое состояние.

SUMMARY

Khudoliei L.V. Instruments of financial and economic security of the machine-building enterprises. – Qualification scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by Types of Economic Activity). – Zaporizhzhia National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Zaporizhzhia, 2018.

The dissertation is devoted to the improvement of theoretical and methodological approaches and the development of practical recommendations on tools for ensuring the financial and economic security of machine-building enterprises.

The system of functioning of financial and economic monitoring as an instrument of providing of financial and economic security of machine-building enterprises. It which takes into account the branch of the enterprise, which uses financial end economic, monitoring, will allow to determine causes of deviations and to develop proposals for correction of certain areas of financial activity in order to normalize it and increase the financial and economic security of the enterprise have been improved.

The principles of construction and functioning of the controlling system as one of the main tools for ensuring the financial and economic security of machine-building enterprises are taking into account the interrelationships between the key management processes of the enterprise, which allows to expand the essential understanding of controlling, to identify its significance in the activity of the enterprise has been improved.

The system of diagnostic indicators, which includes the coefficients of financial diagnosis, characterizing the performance of the enterprise has been used to

assess the financial and economic security of the enterprises. The indicators of financial stability, solvency, property status, business activity and profitability have been calculated. On their basis, the financial and economic security of the machine-building enterprises of the Zaporizhzhia region has been assessed and its level has been established.

The organizational and economic mechanism of management of financial and economic security as an instrument of its provision the machine-building enterprises based on the design of the system of financial and economic security and its assessment, and also includes instruments, levers, methods, principles, functions and tasks for its management, the sequence of stages of providing financial and economic security at the machine-building enterprises, which enables to apply a systematic approach to its management, minimize the impact of emerging threats and risks on activity of the enterprise and increase the efficiency of its financial and economic activity.

The algorithm of designing and implementing the system of economic security for the machine-building enterprises has been proposed, which solves a number of specific tasks for the protection of the enterprise, which requires not only to analyze the existing data and to organize them, but also to compare the result with other indicators of the enterprise.

The consistency and content filling of the stages of providing financial and economic security of the enterprise have been improved, which, unlike the existing ones, ensures the protection of the financial interests of the enterprise by timely identifying the threats and risks of the enterprise, which allows to assess the level of financial and economic security and develop and implement measures to increase it. ;

The methodological approach to assessing the level of financial and economic security of machine-building enterprises have been improved, which, unlike existing ones, is based on the organic combination and integrated consideration of quantitative parameters and qualitative characteristics and reflects the specifics of the enterprise's activity, which increases the reliability and informativeness of the analysis results

The method of forecasting the integral indicator of the level of financial and economic security for the machine-building enterprises of the Zaporizhzhia region has been proposed and implemented. The current forecasting technique provides the development of the most reliable forecasts through a detailed analysis of economic and mathematical models.

The definition of the essence of the concepts “economic security of the enterprise”, “financial and economic security of the enterprise” and “tools of providing financial and economic security of the enterprise” have been given.

The complexes of recommended financial levers and methods from neutralization the impact of critical risks and threats and ensuring financial and economic security at the enterprises have been developed. The sequence of stages of providing financial and economic security have been proposed to be used to facilitate the management of financial and economic security of the machine-building enterprises.

Key words: financial and economic security, security tools, threats, risks, controlling, monitoring, profit, financial status.

ХУДОЛЄЙ ЛІНА ВОЛОДИМИРІВНА

**ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 17.04.2018. Формат 60×90/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times.
Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 110 прим. Зам. № 246.

Запорізький національний університет

69600, м. Запоріжжя, МСП-41
вул. Жуковського, 66

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2952 від 30.08.2007